

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 35.072

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/03>

Андрющенко О.Б.

Українська інженерно-педагогічна академія

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ «ФОРМУВАННЯ СТИМУЛІВ» В РАМКАХ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

У статті розглянуто етапи розвитку стратегії «формування стимулів», що передбачає коригування для різних вікових груп населення з урахуванням суб'єктивного відчуття щастя і суб'єктивного благополуччя. Були виділені два типи вікових груп, що потребують якісно відмінного стратегічного цілепокладання. Якщо реалізація стратегії для вікових груп з високим рівнем незадоволеності концентрується на об'єктивному компоненті якості життя і управлінні економічним середовищем життєдіяльності, то стратегія для груп, задоволених якістю життя в несприятливій економічній обстановці, потребує формування додаткових стимулів до розвитку. Реалізація цієї стратегії передбачає визначення основних невідповідностей та існуючих обмежень в об'єктивному компоненті якості життя цієї вікової групи та виявлення її домінуючої ціннісної моделі. Загальний підхід до організації поведінкового втручання запропонований такий: спочатку визначається, який тип поведінки необхідно змінити, а також характеристики цільової аудиторії. Потім починається процес планування втручання з метою зміни поведінки. Воно може передбачати фінансові інструменти, наприклад збори і субсидії, або не фінансові – рекламу, або поєднувати обидва типи. Дуже корисно брати на озброєння новітні дані наукових досліджень у розумінні людської психології. Нарешті, успіх поведінкового втручання повинний бути оцінений.

Визначено три принципи, на підставі яких люди приймають рішення:

1. Автоматизм мислення. Ми мислимо багато в чому автоматично, виходячи з того, що приходить на розум без зусиль. Ретельне обмірковування, в процесі якого ми зважуємо достоїнства і недоліки всіх наявних варіантів, зустрічається рідше.

2. Соціальне мислення. Людина – істота найвищою мірою соціальна. Ми любимо співпрацювати – якщо тільки інші виконують свою частку роботи. Можна створювати інститути та вживати заходів, які сприяли б поведінки, заснованої на принципах співпраці.

3. Мислення на основі ментальних моделей. Думаючи, людина зазвичай не формує нові концепції. Замість цього вона використовує ментальні моделі, сформовані в тому суспільстві, в якому вона живе, на основі загальної історії.

Ключові слова: стратегія, державне управління, формування стимулів, вікові групи, поведінкові технології.

Постановка проблеми. Практика державного управління неможлива без осмислення успішно функціонуючих механізмів, які дозволяють забезпечити скоординоване, цілеспрямоване керівництво суспільними процесами держави, належний організаційно-управлінський вплив на суспільний розвиток держави та реалізацію цілей та завдань державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти розвитку стратегій державного управління якості життя формувалися в роботах Аристотеля, І. Канта, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта.

Загальним проблемам теорії якості присвячені роботи зарубіжних теоретиків і практиків в області якості: М. Аокі, О. Фейгенбаума, Г. Тагуті, Дж. М. Джурана.

Цьому ж питанню присвячені і дослідження українських учених, серед яких можна виділити роботи Н. Волинського, В. Городяненка, М. Долишнього, В. Дорофійенка, В. Єрмоєнка.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження комплексу інструментів для реалізації стратегії «формування стимулів», що знаходиться в області поведінкових наук.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що при існуючому рівні благополуччя і суб'єктивної задоволеності якістю життя населення, пріоритетною стратегією державного управління є стратегія «самоорганізації і розвитку», яка передбачає концентрацію на об'єктивних параметрах якості життя населення (рис. 1).

Але проведені дослідження свідчать про те, що ця стратегія потребує коригування для різних вікових груп з урахуванням суб'єктивного відчуття щастя і суб'єктивного благополуччя. Для цього необхідно виділити два типи вікових груп, що потребують якісно відмінного стратегічного цілепокладання.

Якщо реалізація стратегії для вікових груп з високим рівнем незадоволеності концентрується на об'єктивному компоненті якості життя і управлінні економічним середовищем життєдіяльності, то стратегія для груп, задоволених якістю життя в несприятливій економічній обстановці, потребує формування додаткових стимулів до розвитку.

Комплекс інструментів для реалізації стратегії «формування стимулів» знаходиться в області поведінкових наук. Цей інструментарій потребує більш детального розгляду.

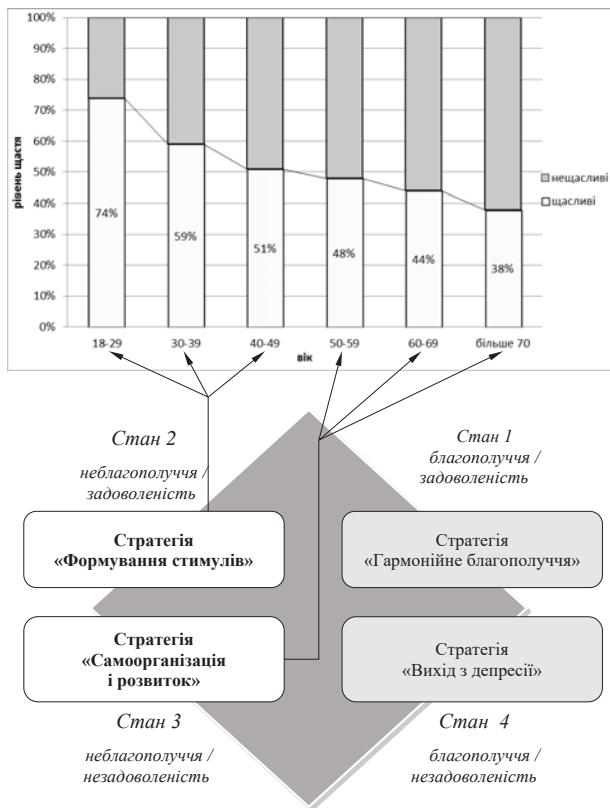

Рис. 1. Стратегії державного управління якістю життя населення в розрізі вікових груп

Джерело: запропоновано автором

Варто відзначити, що уряд Великобританії одним з перших створив відомчий підрозділ, що займається управлінськими інноваціями. Трохи пізніше подібні підрозділи були створені у Франції, Австралії і Японії, як у ряді інших країн стали реалізовуватися міжвідомчі інноваційні проекти (наприклад, MindLab у Данії). У деяких країнах відповідні департаменти були відкриті в структурі міністерств, як Департамент інновацій і розвитку при Міністерстві освіти США [1, 3].

В останні роки ряд міжнародних досліджень був присвячений вивченню різних способів впливу на поведінку людей і тому, як залучати їх до участі у державній політиці. Ричард Талер і Кас Санстейн у книзі «Поштовх до кращого вибору для здоров'я, багатства і благополуччя» показують, як досить незначні зміни вибору, що здійснюється людьми, і обставини, у яких вони роблять вибір, можуть істотно впливати на їх поведінку в цілому [2].

Загальний підхід до організації поведінкового втручання такий: спочатку визначається, який тип поведінки необхідно змінити, а також характеристики цільової аудиторії. Потім починається процес планування втручання з метою зміни поведінки. Він може передбачати фінансові інструменти, наприклад збори і субсидії, або не фінансові – рекламу, або поєднувати обидва типи. Дуже корисно брати на озброєння новітні дані наукових досліджень у розумінні людської психології [3, 4].

Враховуючи важливість та ефективність інструментарію поведінкових наук в процесах регулювання та забезпечення стійкого розвитку, Всесвітній банк випустив Звіт «Мислення, суспільство і поведінка» [5], де викладені три принципи, на підставі яких люди приймають рішення:

1. Автоматизм мислення. Ми мислимо багато в чому автоматично, виходячи з того, що приходить на розум без зусиль.

2. Соціальне мислення. Людина – істота найвищою мірою соціальна. Ми любимо співпрацювати – якщо тільки інші виконують свою частку роботи.

3. Мислення на основі ментальних моделей. Думаючи, людина зазвичай не формулює нові концепції. Замість цього вона використовує ментальні моделі, сформовані в тому суспільстві, в якому вона живе, на основі загальної історії [5].

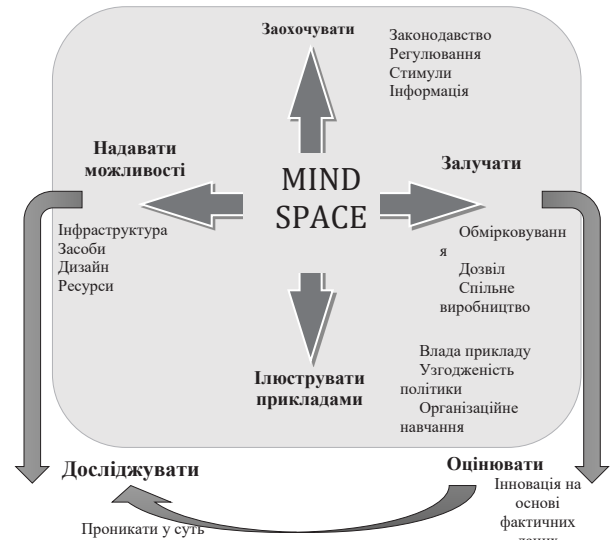
Ці три принципи здійснюють суттєвий вплив на стратегії і заходи в галузі державного управління.

Крім зазначеного, існує ряд поведінкових технологій, які рекомендуються Світовим банком для застосування в галузі державного управління. Цей комплекс отримав назву MINDSPACE (табл. 1).

Таблиця 1

Поведінкові технології MINDSPACE, використовувані в процесі державного управління [7]

Найменування		Характеристика
M	Інформатор	Велике значення для сприйняття нами повідомлення має особистість інформатора
I	Стимули	Наші відповіді на стимули формуються на основі стереотипів і евристик як коротких шляхів досягнення мети
N	Норми	Ми залежні від поведінки інших членів соціальної системи, членами якої є самі
D	Умовчання	Ми діємо відповідно до «попередньо встановленими опціями», приймаємо рішення, ґрунтуючись на нормах «за замовчуванням»
S	Новизна	Нашу увагу привертає те, що є новим і сприймається нами
P	Праймінг	Наші дії часто відбуваються під впливом підсвідомих підказок
A	Емоції	Наші емоційні асоціації можуть істотно впливати на наші дії
C	Обіцянки	Ми прагнемо відповідати нашим громадським обіцянкам і відповідати взаємністю
E	«Ego»(Сутність)	Ми діємо так, щоб виглядати краще в своїх власних очах

Рис. 2. Система 6Е для застосування інструментів MINDSPACE [3]

Основна мета застосування поведінкового інструментарію в рамках державного механізму управління якістю життя населення для окремих вікових груп полягає у формуванні стимулів для підвищення якості життя (нових стандартів, нових зразків і моделей поведінки) і стимулів для самоорганізації в процесі розвитку. Йдеться про ту соціальну групу, в якій відбувається процес примирення з недостатнім рівнем життя, з обмеженням можливостей і відсутністю планів на майбутнє (рис. 3).

Пропонується застосовувати наведений інструментарій в наступних областях:

«Безпечні спільноти»: запобігання злочинності, зменшення антисоціальної поведінки, запобігання деградації околиць;

«Гарне суспільство»: просування екологічної поведінки, підтримка відповідального батьківської поведінки;

«Здорове і процвітаюче життя»: відмова від куріння, зменшення ожиріння, просування відповідального особистого фінансування, підтримка таких починань, як освіта та тренування [4].

Система застосування інструментарію являє собою набір узгоджених дій, що отримав назву 6Е (рис. 2).

Рис. 3. Стратегія «формування стимулів» в рамках державного механізму управління якістю життя населення (окремі вікові групи)

Джерело: запропоновано автором

Стратегія «формування стимулів» вікових груп (18–49 років) може бути реалізована на рівні регіонального управління та місцевого самоврядування, де процеси управління якістю життя мають чітке стратегічне цілепокладання і відображення в програмах територіального розвитку.

1. Першим етапом впливу є актуалізація представників вікових груп в рамках стратегії «формування стимулів».

Так, органи регіонального управління та місцевого самоврядування організують хаби, курси, проекти, старт-ап-майданчики, де акумулюються ідеї пропозиції, проекти по поліпшенню якості життя населення в рамках заздалегідь виділеного ряду напрямків, які є пріоритетними. Реалізація такої стратегії вимагатиме спеціального фінансового фонду, робота якого полягає у встановленні фінансової винагороди громадянам за різні види активності.

2. Другим етапом регулювання процесів самоорганізації є стимулювання створення спільнот в рамках заданих вікових груп, щоб процеси, керовані на першому етапі, були переведені в область процесів, які регулюються на основі самоорганізації: коли між громадянами встановлено зв'язок, вони самі можуть створювати системи, організації, діяльність яких спрямована на підвищення якості життя.

3. Фонд реалізації стратегії в частині підвищення якості життя населення і спільноти громадян, що сформовані за різними напрямками даного процесу, повинні бути орієнтовані на досягнення кінцевої мети, що проявляється в результуючих показниках тривалості життя і суб'єктивної задоволеності.

4. Наступним етапом реалізації стратегії є забезпечення взаємодії між ініціативними групами та споживачами соціальних послуг. Для того здійснюється розвиток електронних програм і проектів, що забезпечують взаємодію спільнот з метою підвищення якості життя населення.

Так, дослідження психологів свідчать про те, що бідність породжує ментальну модель, на основі якої бідні сприймають себе і свої можливості. Дослідження підтверджують і те, що розробка заходів і стратегій, які змінюють цю ментальну модель таким чином, щоб людям було легше усвідомлювати свій власний потенціал, може поліпшити важливі результати розвитку, наприклад, успішність в школі, трудову діяльність або участь в програмах боротьби з бідністю [4].

Дієвий спосіб допомогти людині виконати намічені плани – це повідомлення-нагадування. Нагадування про закінчення термінів сплати відсотків по кредитах допомагають погашати

їх вчасно [2]. Проекти-нагадування важливі в напрямках ведення здорового способу життя, фінансової діяльності та навчання.

Соціальні стимули можуть бути не менш ефективними, ніж економічні. Надання людям інформації про те, скільки енергії вони споживають порівняно з сусідами, знижує середні показники споживання [3].

5. Однією з основних функцій пропонованого механізму є спеціальна робота зі школярами та студентами, яка стимулює формування цілей і цінностей молодого покоління, спрямована на підвищення якості життя.

6. Останнім етапом в реалізації стратегії є зворотний зв'язок, на якому проводиться аналіз результатів реалізації стратегії і постановка нових завдань в рамках стратегії підвищення якості життя.

Запропоновані напрямки удосконалення державного механізму управління є новими для практики державного управління в Україні та спрямовані на технологічну і методологічну модернізацію функціонування системи державного управління в частині виконання функцій управління якістю життя населення.

Пропонується системний підхід як концептуальна основа механізму, що визначає принципи його функціонування та обумовлює впровадження методологічного інструментарію, який обирається для виконання функцій основних суб'єктів [5]. Зокрема:

- функції моніторингу передбачають способи інтеграції даних та використання інтегральних показників;

- функції аналізу та прогнозування здійснюються з використанням концептуального і методологічного апарату теорії систем;

- функції обрання пріоритетів управління якістю життя населення реалізуються в використанні методів системного моделювання.

Висновки. Впровадження запропонованих рекомендацій з метою удосконалення функціонування державного механізму управління якістю життя населення потребує формування та розвитку не тільки професійних, але й системних компетенцій: представників системи державного управління, що приймають стратегічні рішення; фахівців, які здійснюють експертні та аналітичні функції; спеціалістів, що проектують системи організації даних. Стратегічні функції механізму рекомендується здійснювати на центральному рівні виконавчої влади, а прогнозні та аналітичні – на регіональному рівні державного управління та рівні місцевого самоврядування, складовою якої є процес удосконалення якості життя населення.

Список літератури:

1. Чайка Ю.М. Державне регулювання структурних трансформацій економіки України. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2013. № 1. С. 60–63.
2. Чорна Л.О., Зачоса О. Д. Механізм управління розвитком людського капіталу за умов активізації економіки знань. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 36–38.
3. Шамборовський Г.О. Застосування антикризового регулювання з метою стабілізації та зростання доходів населення в трансформаційних економіках. *Економіка та держава*. 2016. № 9. С. 51–55.
4. Андрущенко О.Б. Компоненти якості життя населення України як інструмент формування управлінських рішень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 15.
5. Андрущенко О.Б. Системно-еволюційна парадигма як основа концепції управління якістю життя населення України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 34 (73). № 2. С. 21–25.

Andriushchenko O.B. DEVELOPMENT OF THE STRATEGY “FORMATION OF INCENTIVES” WITHIN THE FRAMEWORK OF THE STATE MECHANISM FOR MANAGEMENT OF THE QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION

The article examines the stages of the development of the "stimulus formation" strategy, which involves adjustments for different age groups of the population, taking into account the subjective feeling of happiness and subjective well-being. Two types of age groups that require qualitatively different strategic goal-setting were identified. If the implementation of the strategy for age groups with a high level of dissatisfaction is focused on the objective component of the quality of life and management of the economic environment of life, then the strategy for groups satisfied with the quality of life in an unfavorable economic environment requires the formation of additional incentives for development. The implementation of this strategy involves the identification of the main inconsistencies and existing limitations in the objective component of the quality of life of this age group and the identification of its dominant value model. The general approach to the organization of behavioral intervention is proposed as follows: first, it is determined what type of behavior needs to be changed, as well as the characteristics of the target audience. Then the process of planning an intervention to change behavior begins. It may involve financial instruments such as fees and subsidies, or non-financial – advertising, or combine both types. It is very useful to adopt the latest data of scientific research in understanding human psychology. Finally, the success of the behavioral intervention must be evaluated.

Three principles are defined on the basis of which people make decisions:

1. *Automatism of thinking. We think in many ways automatically, based on what comes to mind without effort. Careful deliberation, in which we weigh the merits and demerits of all available options, is less common.*
2. *Social thinking. Man is a highly social being. We like to collaborate – as long as others do their share of the work. Institutions and measures can be created to promote cooperative behavior.*
3. *Thinking based on mental models. When thinking, a person usually does not formulate new concepts. Instead, it uses mental models formed in the society in which it lives, based on the general history.*

Key words: *strategy, public administration, formation of incentives, age groups, behavioral technologies.*